

ביאור הדף מסכת בבא בתרא דף קל"ח

לעיל הובא שאמר שמואל שאדם שכתב נכסיו לאחר וכשהוא קיבל את הנכסים הוא שתק, ורק לאחר זמן צווח שאינו רוצה אותם, שכיון שקנה אותם בתחילה לא מועיל לו מה שצווח אחר כך כי הם כבר שלו.

ור' יוחנן אמר שאדם שצווח מיד כשקיבל את הנכסים, שכיון שלא רצה לקבל אותם מיד בתחילה, אין מזכים לאדם בעל כורחו ולכן הוא לא זוכה בנכסים כלל.

ואמר רב נחמן בר יצחק שאם הנותן זיכה למקבל על ידי אחר, ולא זיכה לו ישירות, ואותו מקבל שתק בתחילה בשעה שקיבל את הנכסים, ולבסוף צווח, האם הוא זכה בנכסים או לא יהיה תלוי במחלוקת רבן שמעון בן גמליאל וחכמים.

וכפי ששינוי בברייתא שאדם שכתב נכסיו לאחר והיו בהן עבדים, ואותו המקבל אמר שאינו רוצה את העבדים כי אינו רוצה לזונם, לדעת חכמים אם המקבל היה כהן העבדים יכולים לאכול בתרומה כדין עבדי כהן, כי הוא אינו יכול לחזור בו מהמתנה שקיבל, ולמעשה הם ממונו. אבל לדעת רבן שמעון בן גמליאל כיון שאמר הלה אי אפשרי בהן זכו בהן יורשי הנותן.

וביאר רבא ויש אומרים ר' יוחנן, שאין דעת חכמים שאדם מקבל מתנה בעל כורחו אפילו אם עומד וצווח, אלא שאם הוא צווח בתחילה שאינו רוצה לזכות בנכסים וודאי שהוא לא זוכה בנכסים, ואם הוא שתק בשעה שהנותן הקנה לו את הנכסים וודאי שקונה ואף אם אחר כך צווח שאינו רוצה בהם.

ומה שנחלקו רשב"ג וחכמים זה אם הנותן הקנה למקבל את הנכסים על ידי אחר, ובשעה שהקנה המקבל שתק, ולאחר מכן צווח ואומר שאינו רוצה בנכסים.

שלדעת חכמים בזה ששתק הוא הוכיח שדעתו לקנות את הנכסים וממילא העבדים שלו, ולדעת רשב"ג אומרים שמלכתחילה לא הייתה דעתו לקנות את הנכסים, אלא שכיון שהנותן זיכה לו על ידי אחר והם לא הגיעו לידי, הוא לא ראה צורך לומר שהוא לא מעוניין בהם, ורק לאחר שבאו לתת לו את הנכסים הוא אמר שמלכתחילה לא רצה בהם ולכן אינו זוכה בהם.

מביאה הגמרא ברייתא שאומרת ששכיב מרע שאמר תנו מאתיים זוז לפלוני, ושלוש מאות זוז לפלוני, וארבע מאות לפלוני, אין אומרים שכל הקודם בשטר זוכה, ולכן אם בא בעל חוב לגבות חובו מנכסי הנותן גובה מכולם לפי היחס במה שקיבלו, ולמשל אם היה חובו ט' דינרים, גובה שניים מזה שקיבל מאתיים, ושלוש ממי שקיבל שלוש מאות, וארבע ממי שקיבל ארבע מאות.

אבל אם אמר הנותן תנו מאתיים זוז לפלוני **ואחריו** שלוש מאות לפלוני **ואחריו** ארבע מאות לפלוני, כל הקודם בשטר זוכה, לפיכך אם יצא עליו שטר חוב, הבעל חוב גובה קודם מהאחרון המוזכר בשטר המתנה, ואם אין במתנתו מספיק לשלם את החוב גובה גם מזה שקיבל מתנה לפניו, ורק אם במתנת שניהם אין מספיק לגבות את החוב גובה את שאר החוב גם מהמקבל הראשון.

מביאה הגמרא ברייתא נוספת שאומרת ששכיב מרע שאמר בשעת מיתתו תנו מאתיים זוז לפלוני בני בכור כראוי לו, הבכור מקבל את המאתיים זוז בירושה, **ובנוסף** נוטל את חלק בכורתו בירושה, אבל אם אמר המוריש תנו לו מאתיים זוז **בבכורתו**, אינו נוטל את שניהם, אלא או את הבכורה או את המאתיים זוז, אבל ידו על העליונה ויכול להחליט האם הוא נוטל את המאתיים זוז ולא את הבכורה, או את הבכורה ולא את המאתיים זוז.

וכן שכיב מרע שאמר בשעת מיתתו תנו מאתיים זוז לאשתי כראוי לה, האשה מקבלת את המאתיים זוז בירושה, **ובנוסף** נוטלת את חלק כתובתה מהירושה, אבל אם אמר המוריש תנו לה מאתיים זוז **בכתובתה**, אינה נוטלת את שניהם, אלא או את הכתובה או את המאתיים זוז, אבל ידה על העליונה

ויכולה להחליט האם היא נוטלת את המאתים זוז ולא את הכתובה, (וכגון שכתובתה רק מאה זוז), או את הכתובה ולא את המאתים זוז (אם כתובתה גדולה יותר ממאתים זוז).

עמוד ב'

וכן שכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני בעל חובי כראוי לו, הבעל חוב מקבל את המאתים זוז מהירושה, **ובנוסף** נוטל את חובו מתוך הירושה, אבל אם אמר המוריש תנו לו מאתים זוז **בחובו**, אינו נוטל את שניהם, נוטלן עבור חובו.

ושאלת הגמרא מדוע כשאמר השכיב מרע תנו מאתים זוז לפלוני בעל חובי כראוי לו (או לאשתו או לבנו הבכור, רשב"ם), הבעל חוב נוטל גם את החוב וגם מאתים זוז, ואולי כוונת השכיב מרע הייתה שיתנו לו כפי הראוי לו בחובו רק את החוב ולא תוספת של מאתים זוז.

ואמר רב נחמן שאמר לו רב הונא שהמשנה היא כפי שהתבאר לעיל בדעת ר' עקיבא וחכמים שמדייקים מלשונו היתרה של האדם שכוונתו להוסיף למקבל מעבר למה שכבר נתן, ולכן בזה שאומר כראוי לו משמע תוספת שהוא מוסיף את את המאתים זוז.

ששנינו לעיל במשנה שאדם שמוכר בית לא מכר לא את הבור ולא את הדות ואף על פי שכתב לו בשטר שהוא מוכר את עומק ורום הבית, ולדעת רבי עקיבא צריך המוכר ליקח לו דרך לבור והדות מהקונה, כי בזה שמכר את הבית מכר כמו את הדרך, אך לדעת חכמים אינו צריך לקנות לעצמו דרך מהקונה.

ואף לדעת רבי עקיבא אם המוכר הוסיף וכתב בשטר המכירה לשון מיותרת, שהוא מוכר את הבית חוץ מהבור והדות, אף שלא היה צריך לכתוב זאת כי בכל מקרה הבור והדות לא מכורים, באופן כזה הדרך של המוכר, כי רואים מתוספת הדברים בשטר שהוא שייר לעצמו את הדרך.

ולמעשה רואים בדברי רבי עקיבא שאדם שלא צריך לומר משהו והוא מוסיף דברים בשטר כוונתו להוסיף ולקנות יותר, וממילא אך כאן במה שאומר כראוי לו כוונתו להוסיף ולהקנות לקונה יותר ממה שהיה נוטל בלא זה.

מביאה הגמרא ברייתא שלדעת רבי מאיר שכיב מרע שאמר בשעת מיתתו שפלוני חייב לי מנה, העדים כותבים זאת, ואף על פי שאין מכירים האם אכן כדבריו. וממילא אי אפשר לגבות על ידי שטר זה בלא להביא ראיה שאכן אותו פלוני חייב מנה.

אך לדעת חכמים העדים לא כותבים שטר על דברי השכיב מרע, אלא אם יודעים שאכן כדבריו שפלוני חייב לו מנה, וממילא אם גובים היורשים מהשטר הזה את החוב של אותו פלוני אינם צריכים להביא ראיה כי יש כאן שטר עדות כשר.

ואמר רב נחמן שאמר לו רב הונא שיש ברייתא שהופכת את השיטות ואומרת שלדעת רבי מאיר אין כותבים, ולדעת חכמים כותבים.

ומה שאמר רבי מאיר שאמר שלא כותבים זה רק מפני שחוששים שיהיו בית דין שיטעו ויגבו על פי השטר הזה, אך לולי החשש היו כותבים מפני שאין פנאי לשכיב מרע לתבוע ממון.

ואמר רב דימי מנהרדעא שהלכה שאין חוששין לבית דין טועים.

ושאלת הגמרא שהרי רבא אמר שאין בית דין עושים חליצה לאשה שמת בעלה, אלא אם יודעים שאכן האשה הזו חייבת חליצה וזה אח של המת. ואף אין בית דין מקבלים מיאון של קטנה אלא אם יודעים שאכן אותה הקטנה התקדשה למת על ידי אביה.

וממילא אמר רבא שאם כן עשו בית דין חליצה או מיאון, יכולים העדים לכתוב גט חליצה וגט מיאון שמתיר את האשה להינשא, אע"פ שאינם מכירים את האשה, כי וודאי שהבית דין שחלצו או מיאנו הכירו את האשה.

ומבינה הגמרא שמה שלא חולצים וממאנים אם לא מכירים זה מפני שחוששים שבית דין יעשו חליצה אפילו שהם לא מכירים, ואמנם חליצה זו אינה מתירה את האשה לשוק בלי שיודעים שאכן זה אח של

המת, אך בית דין אחרים יבואו ויטעו ויחשבו שאם הבית דין הראשון חלץ לה וודאי שהוא הכיר אותה ויתירו אותה לשוק. ושואלת הגמרא שרואים שכן חוששים שבית דין יטעו.

ועונה הגמרא שדווקא אחרי מעשה בית דין יש חשש שבית דין יטעו, וכיון שהיה כאן בית דין אחד שעשה מעשה חוששים שהבית דין השני יטעו במה שעשו הבית דין הראשון, אבל אין חוששים שבית דין יטעו בשטר של עדים, אלא וודאי שיבדקו אחריו.

משנה. האב תולש מפירות נכסיו ומאכיל לכל מי שירצה, ומה שהניח תלוש הרי הוא של היורשים ואפילו אם נתן את הקרקע עצמה לאחר בירושתו.

גמרא. שואלת הגמרא שמשמע מכאן שאם היו בעצים פירות מחוברים הם לא הולכים ליורשים אלא למי שקיבל את הקרקע, ושואלת הגמרא שהרי שנינו בברייתא ששמים את המחוברין ללוקח, וכלומר שאם בן קיבל מאביו את גוף הקרקע, והבן מכר את הקרקע בחיי אביו, הפירות שהיו בקרקע בשעת מיתת האב הולכים ליורשים ולא לאותו שקנה מהבן את הקרקע, ואף הפירות המחוברים.

ותירץ עולא שהמשנה מדברת שהאב הקנה לבנו את הקרקע בחייו, ובאופן כזה דעת האב שבנו יקבל את הקרקע עם כל פירותיה המחוברים אליה, כי אדם קרוב אצל בנו, ולכן היורשים חולקים רק בפירות התלושים ולא במחוברים. אבל הברייתא מדברת שהבן מכר את הקרקע לאחר בחיי האב, שאז אין האב מוריש לאותו קונה את הפירות המחוברים שבקרקע.

